

Migranten en werknemers uit de Oost-Europese lidstaten van de Europese Unie

André Corpeleijn

De laatste jaren neemt de arbeidsmigratie uit de nieuwe EU-landen naar Nederland toe. Er zijn migranten die zich voor langere tijd in Nederland vestigen en werknemers die hier voor korte tijd komen werken.

Ongeveer 70 duizend werknemers uit de nieuwe EU-landen werkten in 2004 een deel van het jaar in Nederland en stonden niet als inwoner van Nederland geregistreerd. Ruim een kwart van deze werknemers had in dat jaar meerdere kortdurende banen. Twee op de drie banen waren uitzendbanen. Naast deze tijdelijke arbeidsmigranten zijn er personen die in één van de nieuwe EU-landen zijn geboren en nu in Nederland wonen. Begin 2006 telde deze groep inwoners 44 duizend personen, onder wie 30 duizend personen geboren in Polen. Een deel van deze migranten woont al lang in Nederland; een ander deel heeft zich recentelijk hier gevestigd. De arbeidsparticipatie van deze migranten is aanzienlijk lager dan die van de totale Nederlandse bevolking.

1. Inleiding

De laatste jaren is de migratie vanuit de Oost-Europese lidstaten van de Europese Unie naar Nederland toegenomen, en zijn meer werknemers uit deze landen, al dan niet tijdelijk, hier gaan werken. Een belangrijke datum voor de migratie was de toetreding van deze landen tot de Europese Unie op 1 mei 2004, maar al eerder nam het aantal seizoensarbeiders en uitzendkrachten uit deze landen sterk toe.

De Oost-Europese lidstaten die op 1 mei 2004 zijn toegetreden, zijn Polen, Hongarije, Tsjechië, Slowakije, Estland, Letland, Litouwen en Slovenië. Polen is van de nieuwe landen veruit het belangrijkste voor de Nederlandse arbeidsmarkt, en ook veel groter dan de andere nieuwe lidstaten. Polen heeft 38 miljoen inwoners, Tsjechië en Hongarije elk 10 miljoen en Slowakije 5 miljoen. De andere landen (Estland, Letland, Litouwen en Slovenië) hebben elk minder dan 4 miljoen inwoners. Buiten beschouwing blijven in dit artikel Malta en Cyprus, die gelijktijdig met de genoemde acht landen tot de Europese Unie zijn toegetreden.

Over de werknemers uit de genoemde acht landen die in Nederland wonen en/of werken, is in kwantitatieve zin niet veel bekend. Van migranten die in de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) zijn opgenomen, is niet bekend of en waar zij werken. Tijdelijke arbeidsmigranten zoals seizoensarbeiders staan doorgaans niet ingeschreven bij de gemeente, en komen dan ook niet voor in de bevolkingsstatistieken. De tewerkstellingsvergunningen geven een indicatie met betrekking tot deze tijdelijke arbeidsmigratie, maar niet alle arbeidsmigranten hebben een tewerkstellingsvergunning nodig om hier te kunnen werken (zie kader *Tewerkstellingsvergunningen*).

Tewerkstellingsvergunningen

Inwoners uit de nieuwe Oost-Europese lidstaten hebben vooralsnog een tewerkstellingsvergunning nodig om in Nederland te werken, tenzij ze beschikken over een paspoort van een van de 'oude' EU-landen. Dit laatste komt veel voor bij degenen die in Nederland werken; sommige uitzendbureaus die buitenlanders bemiddelen, werven speciaal inwoners van Polen met een Duits paspoort. Er is in Polen een officieel erkende Duitse minderheid, die circa 300 duizend personen telt. Deze personen bezitten meestal de Duitse en de Poolse nationaliteit.

De tewerkstellingsvergunningen worden verleend door de Centrale organisatie werk en inkomen (CWI). Het aantal afgegeven tewerkstellingsvergunningen voor werknemers uit de nieuwe lidstaten is tussen 2000 en 2005 sterk gestegen, van ruim 5 duizend tot bijna 30 duizend. Het grootste deel hiervan betreft de land- en tuinbouw, met 22 duizend in 2005 (Ecorys, 2006).

Dit artikel verschaft nieuwe informatie over migranten en werknemers uit de nieuwe Oost-Europese lidstaten. De informatie komt uit administraties waarin alle werknemers zijn opgenomen voor wie loonbelasting en sociale premies worden afgedragen, dus ook de tijdelijke arbeidsmigranten, ongeacht of zij een tewerkstellingsvergunning hebben. Aan de hand van het sofi-nummer is vastgesteld welke werknemers in de GBA zijn opgenomen. Op deze manier is onderscheid gemaakt tussen de werknemers die in Nederland wonen en de werknemers die in het buitenland wonen. Dit artikel begint met de migratie in het verleden. Daarna wordt ingegaan op de in Nederland wonende migranten en op de tijdelijke arbeidsmigratie. De bronnen worden genoemd in de technische toelichting. Op sommige plaatsen in dit artikel blijft Slovenië buiten beschouwing, omdat personen die zijn geboren in Slovenië niet als zodanig herkenbaar zijn in de GBA, tenzij ze na 1992 zijn geboren. Deze beperking is kwantitatief echter van geringe betekenis.

2. Oude en nieuwe migranten

Migratie vanuit de nieuwe Oost-Europese lidstaten naar Nederland is niet nieuw. Al voor de Tweede Wereldoorlog kwamen Polen en Slovenen naar ons land om in de Limburgse mijnen te werken (Brassé en Van Schelven, 1980). Na de oorlog zijn er enkele migrantengroepen uit Oost-Europa gekomen, terwijl ook migratie op individuele basis heeft plaatsgevonden. Hierbij ging het echter niet om grote aantallen. De grootste groep in de periode 1950–1990 vormden de ruim 3 duizend Hongaarse vluchtelingen die na de Hongaarse opstand (1956) naar Nederland kwamen.

Na de Praagse lente (1968) vroegen ongeveer 900 Tsjechen asiel aan. De grote meerderheid kreeg een verblijfsvergunning. In 1982, na het uitroepen van de noodtoestand in Polen, werd aan ongeveer 250 Polen asiel verleend (Ten Doesschate, 1993). Een deel van deze groepen woont nog in Nederland.

Ook in de jaren negentig, na politieke omwentelingen in deze landen, is de migratie vanuit deze landen naar Nederland weinig omvangrijk geweest. Er was niet veel arbeidsmigratie. Relatief gezien was de huwelijksmigratie van vrouwen belangrijk (Pool, 2003).

Sinds de eeuwwisseling is de migratie duidelijk toegenomen. Deze toename betreft zowel de migratie waarbij men zich voor langere tijd in Nederland vestigt, als de tijdelijke arbeidsmigratie waarbij men in het land van herkomst blijft wonen.

Definitie van migrant

De statistieken over buitenlandse migratie (immigratie en emigratie) van Nederland zijn gebaseerd op de GBA. De migranten die zijn opgenomen in de GBA, worden in dit artikel kortweg *migranten* genoemd. Dit zijn dus de ingeschreven migranten. Deze migranten worden beschouwd als afkomstig uit één van de nieuwe Oost-Europese lidstaten als zij daar geboren zijn. Een migrant is in dit artikel dus een persoon die staat ingeschreven in de GBA en in één van de Oost-Europese lidstaten van de EU is geboren.

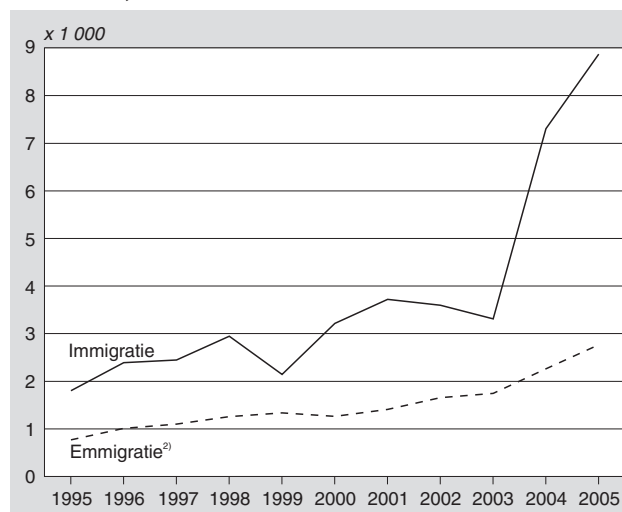
Immigranten moeten zich bij de gemeente laten inschrijven als zij van plan zijn in het halfjaar volgend op de vestiging langer dan vier maanden in Nederland te verblijven. Veel seizoensarbeiders en andere tijdelijke werknemers uit de nieuwe Oost-Europese lidstaten werken hier korter dan vier maanden en zijn niet ingeschreven in de GBA.

De term *tijdelijke arbeidsmigrant* wordt hier gebruikt voor personen die *niet* zijn opgenomen in de GBA, enige tijd als werknemer in Nederland werken, en wonen in één van de Oost-Europese lidstaten van de EU. Tijdelijke arbeidsmigranten uit andere landen vallen buiten het bestek van dit artikel.

De migratie waarbij men zich voor langere tijd in Nederland vestigt, komt tot uiting in de migratiestatistieken op basis van de GBA. Deze laten sinds de toetreding van de Oost-Europese lidstaten een grotere immigratie uit deze landen zien dan voorheen, dat wil zeggen meer inschrijvingen in de GBA. Het jaarcijfer van 2004 is dan ook veel hoger dan dat van 2003. Omdat de inschrijving in de GBA in de eerste vier maanden van 2004 nog laag was, is ook het jaarcijfer van 2005 hoger dan dat van 2004 (*grafiek 1*). Dat de toetreding inderdaad van invloed is op de inschrijvingen van migranten uit Oost-Europa, blijkt uit de maandcijfers van de Polen, de belangrijkste groep. De maandcijfers laten een duidelijke trendbreuk zien in mei 2004. Voordien bedroeg het aantal migranten met Polen als geboorteland nog geen 200 per maand, maar vanaf mei 2004 worden gemiddeld ongeveer 580 van deze migranten door de gemeenten ingeschreven (*grafiek 2*).

Deze toename zal verband houden met verschillen wat betreft verblijfsrecht tussen EU-onderdanen en niet-EU-onderdanen.

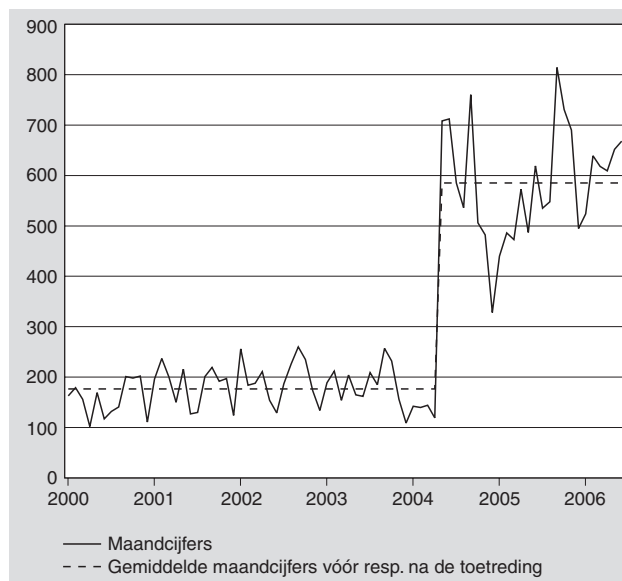
1. Migratie van personen geboren in de nieuwe Oost-Europese lidstaten¹⁾, 1995–2005

¹⁾ Excl. Slovenië.

²⁾ Incl. saldo administratieve correcties.

2. Immigratie van personen geboren in Polen, januari 2000–juni 2006

Zoals grafiek 1 laat zien, is de immigratie van personen geboren in één van de Oost-Europese lidstaten groter dan de emigratie van deze groep. Het migratieoverschot is vanaf 2004 veel groter dan daarvoor. Toch neemt ook de emigratie toe. Deze toename zal een gevolg zijn van het feit dat een deel van de immigranten slechts tijdelijk naar Nederland komt, bijvoorbeeld wegens studie of als au pair. Een toename van de immigratie wordt dan na enige tijd vanzelf gevolgd door een toename van de emigratie. Het migratiesaldo (immigratie minus emigratie plus het saldo van administratieve correcties) voor personen geboren in één van de nieuwe lidstaten bedroeg ruim 6 duizend in 2005.

Naast de geregistreerde migratie is er de tijdelijke arbeidsmigratie vanuit Oost-Europa naar Nederland waarbij men in het land van herkomst blijft wonen en zich niet laat inschrijven bij een Nederlandse gemeente. Deze tijdelijke migratie is sinds 2000 sterk toegenomen, zoals later in dit artikel zal blijken. Ook deze tijdelijke arbeidsmigratie is niet nieuw. In het begin van de jaren tachtig werd al gesignaleerd dat meer en meer tuinbouwbedrijven werk boden aan Polen die een verblijf in Nederland hadden aangevraagd als toerist of wegens familiebezoek (Odé, 1996). Er zijn diverse projecten opgezet door werkgevers (Land- en Tuinbouw Organisatie) en arbeidsbureaus om seizoenarbeiders aan te trekken. In dit kader werden zo nodig tewerkstellingsvergunningen verleend voor Polen. Een nieuw element is dat in de laatste tien jaar gespecialiseerde uitzendbureaus zich zijn gaan richten op de werving van werknemers uit Oost-Europa. In 2004 is de Vereniging van Internationale Arbeidsbemiddelaars (VIA) opgericht voor bedrijven die buitenlandse werknemers werven en uitzenden.

3. Migranten die in Nederland wonen

Het totale aantal migranten uit de Oost-Europese lidstaten in de bevolking is door de recente migratie sterk toegenomen, en wel van 27 duizend begin 2000 tot 44 duizend in 2006 (*staat 1*). De meeste van deze migranten zijn geboren in Polen; kleinere groepen zijn geboren in Hongarije of Tsjechië.

Een bijzonderheid van deze migranten uit de nieuwe lidstaten is het hoge aandeel van de vrouwen (65 procent op 1 januari 2006). Dit zal samenhangen met de al genoemde huwelijksmigratie. In de leeftijdsgroep van 15 tot 65 jaar zijn onder de migranten meer dan twee keer zo veel vrouwen als mannen. Bij andere migrantengroepen (Turken, Marokkanen) zijn de mannen in de meerderheid, of zijn er ongeveer evenveel mannen als vrouwen.

De leeftijdsopbouw van de migranten wijkt sterk af van die van de Nederlandse bevolking als geheel. Onder de migranten zijn relatief veel meer twintigers dan onder de Nederlandse bevolking. Dit geldt vooral voor de migranten uit Polen en Tsjechië. Wat betreft burgerlijke staat zijn er kleinere verschillen tussen de migranten uit Oost-Europa en de Nederlandse bevolking als geheel.

Staat 1
Migranten geboren in de nieuwe Oost-Europese lidstaten ¹⁾

	1-1-2000	1-1-2006
<i>x 1 000</i>		
Alle leeftijden		
Mannen	8	15
Vrouwen	18	29
Totaal	27	44
w.o geboren in Polen	16	30
15-64 jaar		
Mannen	6	12
Vrouwen	15	26
Totaal	21	38
w.o geboren in Polen	13	26

¹⁾ Excl. Slovenië.

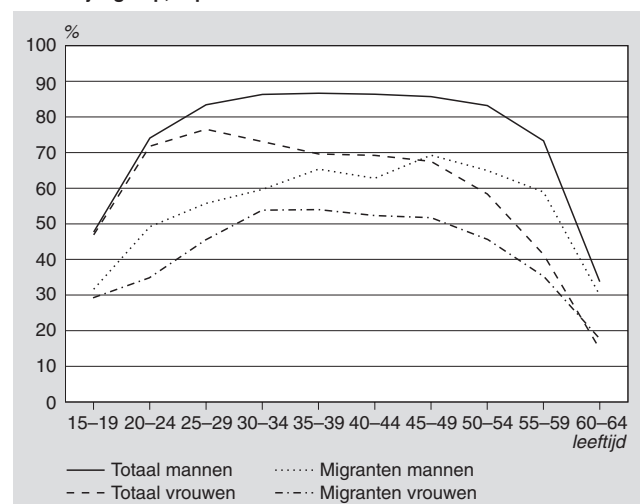
Uit de vorige paragraaf is duidelijk geworden dat migratie vanuit Oost-Europa naar Nederland niet uitsluitend in de laatste paar jaar heeft plaatsgevonden. Er zijn dan ook migranten die al geruime tijd in Nederland wonen. Begin 2005 woonde 58 procent van de migranten langer dan vijf jaar in Nederland. Van de migranten uit Hongarije verbleef zelfs 72 procent al minstens vijf jaar in Nederland, van de migranten uit Tsjecho-Slowakije 62 procent en van die uit Polen 56 procent. Vooral onder de migranten uit Hongarije komen dus veel migranten voor die al lang in Nederland wonen, onder wie migranten die na de Hongaarse opstand zijn gekomen.

De meeste migranten die minstens vijf jaar in Nederland wonen, hebben de Nederlandse nationaliteit of een verblijfsdocument met de aantekening dat arbeid vrij is toegestaan. De nieuwe migranten hebben veelal een tewerkstellingsvergunning nodig om hier te mogen werken.

De arbeidspositie

De gegevens over de arbeidspositie betreffen de situatie in september 2004. Het aantal migranten van 15 tot 65 jaar bedroeg toen 31 duizend, dus minder dan begin 2006. Van deze migranten werkte in september 2004 de helft, ruim 15 duizend personen, als werknemer of zelfstandige. De arbeidsparticipatie van deze migrantengroep blijkt hiermee aanzienlijk lager te zijn dan die van de totale Nederlandse bevolking, met 68 procent. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen is de participatie van de migranten veel lager dan die van de overige bevolking (*grafiek 3*). Dit verschil bedraagt zelfs ruim 30 procentpunten bij vrouwen in de leeftijd van 20 tot 30 jaar, een relatief grote groep onder de migranten. Maar ook bij de oudere vrouwen en bij de mannen is de arbeidsparticipatie van de migranten aanzienlijk lager dan die van de totale bevolking.

3. Arbeidsparticipatie van migranten geboren in de nieuwe Oost-Europese lidstaten en van totale bevolking¹⁾ naar leeftijdsgroep, september 2004

¹⁾ Aandeel van de werkenden onder de bevolking.

De lage arbeidsparticipatie van de migranten kan verschillende oorzaken hebben. Een hoge onderwijsdeelname onder de migranten is *niet* de oorzaak, want onder de mi-

granten komen weinig studerende voor: slechts 1 procent heeft studiefinanciering (Wet studiefinanciering), minder dan onder de totale bevolking. Een waarschijnlijke oorzaak is werkloosheid. Hoeveel (verborgen) werkloosheid onder deze specifieke groep migranten voorkomt, is niet bekend, maar wel blijkt uit veel onderzoek dat de werkloosheid onder migranten doorgaans hoger is dan onder personen die in het land zelf zijn geboren. Hierbij kunnen het onderwijsniveau en de talenkennis van de migranten een rol spelen. Een andere factor is de verblijfsduur. De arbeidsparticipatie van migranten die zich wegens gezinsvorming in Nederland vestigen, is in eerste instantie laag, maar stijgt in de loop van de tijd (Sprangers et al., 2004).

De lage arbeidsparticipatie van de migranten kan voor een deel ook een gevolg zijn van statistische factoren. Een voorbeeld daarvan betreft de au pairs. Een klein deel van de migranten uit Oost-Europa is naar Nederland gekomen om als au pair te werken, maar au pairs zijn niet als werknemer of zelfstandige in de cijfers van deze paragraaf verwerkt. Zo zijn er misschien nog meer werkenden die niet als zodanig zijn meegeteld. Deze onvolledigheid is voor de bevolking als geheel zeer gering van omvang, maar bij de migranten wellicht iets groter.

Slechts weinig migranten zijn werkzaam als zelfstandige. In 2004 betrof het 1,4 duizend personen, van wie 200 tevens werknemer. Het aantal werknemers bedroeg 13,9 duizend. Van de migranten die op de peildatum als werknemer werkzaam waren, had 80 procent het hele jaar gewerkt, al dan niet bij dezelfde werkgever. Het overeenkomstige percentage voor alle werknemers op de peildatum is 89. Veruit het grootste deel van de werkende migranten werkte dus het hele jaar.

Bij Poolse werknemers denkt men in Nederland al gauw aan aspergestekers en andere beroepen in de tuinbouw. Dit beeld is niet van toepassing op de werknemers uit de nieuwe lidstaten die in Nederland wonen. De migranten

zijn gespreid over verschillende bedrijfstakken (*staat 2*), en niet geconcentreerd in de land- en tuinbouw. De meeste migranten werken in de dienstensector, zoals ook de andere werknemers. Wel werken de migranten, in het bijzonder de mannen, vaker via uitzendbureaus dan de totale werknemerspopulatie. Voor de vrouwelijke migranten is de gezondheids- en welzijnszorg een belangrijke bedrijfstak. Voor een deel zal het hier gaan om Poolse verpleegkundigen en verzorgenden die in de voorgaande jaren zijn aangeworven (De Lange en Pool, 2004). Van de 1,9 duizend werknemers in de gezondheids- en welzijnszorg werkt 39 procent in de gezondheidszorg en de rest in de welzijnszorg.

Een ander aspect van de arbeidspositie is de beloning. Deze loopt bij deze migranten sterk uiteen, zoals ook bij andere werknemerspopulaties. Het gemiddelde bruto loon sociale verzekeringen (BLSV) in 2004 van de migranten bedroeg 21 570 euro. Dit is ongeveer 30 procent meer dan het minimumloon voor volwassenen. Het gemiddelde BLSV van de migranten was 18 procent lager dan bij de totale werknemerspopulatie. Dit loon wordt mede bepaald door de arbeidsduur (zie kader *Technische toelichting*). Bij de mannen was het BLSV van de migranten 13 procent lager dan het gemiddelde voor alle mannen. Het gemiddelde loon van de vrouwelijke migranten is vrijwel gelijk aan dat van alle vrouwelijke werknemers (*grafiek 4*). Het genoemde loonverschil van 18 procent voor de totale groep is deels bepaald door het hoge aandeel van de vrouwen onder de migranten.

4. De tijdelijke arbeidsmigranten

Zoals al aangegeven, betreft de arbeidsmigratie uit de nieuwe Oost-Europese lidstaten niet alleen personen die zich hier voor langere tijd vestigen, maar ook werknemers

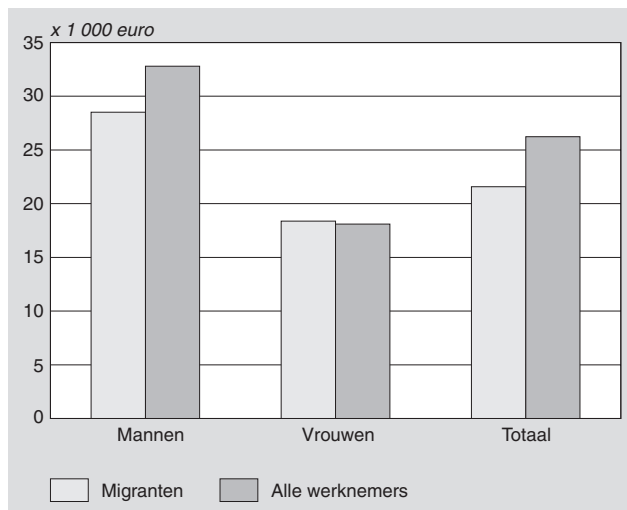
Staat 2

Werkende migranten geboren in de nieuwe Oost-Europese lidstaten en alle werknemers naar bedrijfstak, september 2004

	Migranten			Alle werknemers
	Mannen	Vrouwen	Totaal	
	% 			
Landbouw en visserij	4	3	3	2
Industrie	18	9	11	13
Bouwnijverheid	4	1	2	5
Handel	14	16	15	17
Horeca	3	5	5	4
Vervoer, opslag, communicatie	7	4	5	6
Financiële instellingen	2	3	2	4
Zakelijke dienstverlening	13	15	14	11
Openbaar bestuur	3	4	4	7
Onderwijs	6	6	6	7
Gezondheids- en welzijnszorg	4	19	14	15
Cultuur en overige dienstverlening	5	4	4	4
Uitzendkrachten ¹⁾	18	12	14	5
	absoluut=100%			
	x 1 000			
Totaal	4	10	14	6 842
w.o. geboren in Polen	3	7	10	10

¹⁾ Uitzendkrachten zijn opgenomen als aparte groep en niet ingedeeld bij de bedrijfstak van de inlener.

4. Gemiddeld bruto loon sociale verzekeringen in 2004 van de migranten en van alle werknemers¹⁾

¹⁾ Werknemers per eind september 2004. Het loon is het totale loon van alle banen van de werknemer in het kalenderjaar.

die niet zijn ingeschreven in de GBA (zie kader *Definitie van migrant*). Deze tijdelijke arbeidsmigranten worden beschouwd als afkomstig uit één van de nieuwe Oost-Europese lidstaten als zij daar wonen. Het woonland is dus het criterium voor de herkomst, niet het geboorteland of de nationaliteit.

De afstand tussen het (officiële) woonadres en het werkadres is voor deze werknemers dus groot. Zelfs wekelijks op en neer gaan is praktisch onmogelijk bij een vijfdaagse werkweek. Een busreis Nederland – Polen retour kost veel tijd en circa 100 euro. Deze werknemers vinden in Nederland veelal tijdelijk onderdak op campings en bungalowparken, in (voormalige) hotels of in schuren op boerenbedrijven (Ecorys, 2006).

Een deel van deze werknemers komt op eigen initiatief en ongeorganiseerd naar Nederland. Daarnaast spelen gespecialiseerde uitzendbureaus tegenwoordig een belangrijke rol bij de werving en tewerkstelling van deze arbeiders. Deze bureaus regelen vaak ook huisvesting en andere zaken die voor de arbeiders van belang zijn.

De vraag naar tijdelijk werk van de kant van de bedrijven kan in de loop van een jaar sterk variëren, bijvoorbeeld bij seizoensarbeid. De situatie op één peildatum zegt dan niet zoveel. Daarom wordt in deze paragraaf een andere aanpak gevolgd dan in de vorige paragraaf, en wordt niet

de situatie op een peildatum als uitgangspunt genomen. Er zal hier per kalenderjaar in eerste instantie worden nagegaan hoeveel banen van werknemers uit de nieuwe lidstaten gedurende enige tijd tijdens het jaar bestonden. Verder zal worden aangegeven om hoeveel werknemers het gaat. Een werknemer kan gedurende een jaar meerdere banen hebben, wat vooral bij tijdelijke banen gemakkelijk kan voorkomen. Ten slotte zal iets worden gezegd over het aantal verloonde dagen (zie kader *Technische toelichting*) per baan. Dit gegeven is belangrijk om een goed idee te krijgen van de hoeveelheid werk. In deze paragraaf wordt dus gebruik gemaakt van drie verschillende grootheden: banen gedurende het jaar, werknemers, en verloonde dagen per baan. Bij de banen telt elke baan mee, ongeacht de duur.

In 2004 bedroeg het aantal *banen* van tijdelijke arbeidsmigranten uit Oost-Europa bijna 100 duizend (*staat 3*), drie keer zo veel als in 2000. Bij vrijwel al deze banen gaat het om werknemers die in Polen wonen; slechts enkele van deze werknemers wonen in een van de andere landen. Wat de economische activiteit betreft zijn er twee hoofdgroepen, namelijk de agrarische sector, voornamelijk de tuinbouw, en de uitzendbanen. De werknemers die werken via een uitzendbureau, worden ingeleend door bedrijven in diverse sectoren, waaronder tuinbouwbedrijven. De activiteit van de inlener staat echter niet aangegeven in de gebruikte bronnen.

Opvallend is het grote aandeel van de uitzendbanen. Dit aandeel is fors toegenomen: in 2003 waren twee op de drie van deze banen uitzendbanen, in 2000 was dat nog niet de helft. Het aantal uitzendbanen van tijdelijke arbeidsmigranten was in 2004 vier keer zo groot als in 2000. Deze opmerkelijke toename van uitzendbanen van Oost-Europese werknemers gaat in tegen de algemene trend bij de uitzendbureaus. In 2000–2003 nam het uitzendwerk als geheel namelijk af.

Het genoemde aantal van bijna 100 duizend banen in 2004 correspondeert met een lager aantal werknemers (72 duizend). Ruim een kwart van deze werknemers uit Oost-Europa heeft gedurende het jaar meerdere banen in Nederland. Hierbij gaat het om banen van korte duur.

De 72 duizend werknemers bestaan uit 45 duizend mannen en 27 duizend vrouwen. Het aandeel van de vrouwen bedraagt 37 procent, en is dus veel lager dan bij de werkende migranten die in de vorige paragraaf zijn beschreven. De gemiddelde leeftijd van de tijdelijke arbeidsmigranten is 32 jaar.

Staat 3
Banen van werknemers die wonen in de nieuwe Oost-Europese lidstaten¹⁾

	2000	2003	2004
x 1 000			
Landbouw en visserij	11	16	23
Industrie en bouw nijverheid	1	2	2
Handel en horeca	3	5	4
Overige commerciële diensten	2	6	6
Niet-commerciële diensten	0	0	0
Uitzendkrachten ²⁾	15	58	62
Totaal	33	88	97
w.o. wonend in Polen	33	87	95

¹⁾ Het aantal banen is gedeeltelijk geraamd. Zie technische toelichting.

²⁾ Zie staat 2, noot 1.

Het derde aspect van de tijdelijke arbeidsmigranten betreft het aantal verloonde dagen per baan, dus het aantal dagen waarover loon is betaald. Het aantal verloonde dagen was in 2004 bij ruim de helft van de banen minder dan 40 (grafiek 5). Bij een vijfdaagse werkweek duurden de meeste banen dus nog geen twee maanden. Het gemiddeld aantal verloonde dagen per baan bedroeg 59 in 2004 (staat 4). Het gemiddelde wordt verhoogd door een klein aantal banen met een groot aantal verloonde dagen. De duur van de banen verschilt enigszins per bedrijfstak. Bij de banen in de land- en tuinbouw ligt de duur onder het gemiddelde van alle bedrijfstakken. Banen van langere duur komen voor in de industrie en in het vervoer.

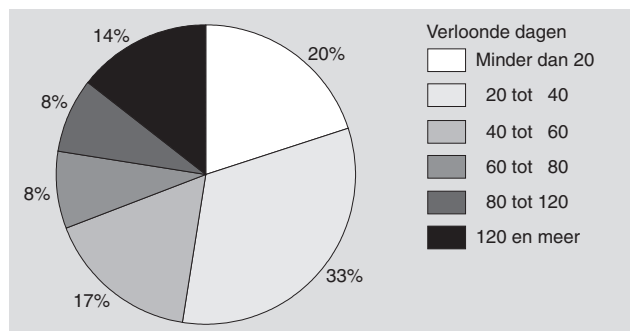
Door combinatie van de gegevens van staat 3 en staat 4 kan men bij benadering het gemiddeld aantal voltijd-equivalenten gedurende het jaar berekenen. Een baan die het hele jaar duurde, telde in 2004 (schrikkeljaar) 262 verloonde dagen. Een gemiddelde baan van deze tijdelijke werknemers in 2004 komt dus overeen met iets minder dan een kwart (59 van de 262) van een baan die het hele jaar duurt. Het aantal banen van deze werknemers in 2004 (staat 4) komt dus overeen met ongeveer 22 duizend voltijd-equivalenten gemiddeld over het jaar.

Staat 4
Gemiddeld aantal verloonde dagen per baan van werknemers wonend in de nieuwe Oost-Europese lidstaten

	2000	2003	2004
Totaal	57	66	59
waaronder:			
Landbouw en visserij	50	44	44
Uitzendkrachten ¹⁾	59	68	63

¹⁾ Zie staat 2, noot 1.

5. Banen van tijdelijke arbeidsmigranten wonend in de nieuwe Oost-Europese lidstaten naar aantal verloonde dagen, 2004

5. Conclusies

De laatste jaren is de (arbeids)migratie uit de nieuwe EU-landen naar Nederland toegenomen. Sinds de toetreding van deze landen tot de EU zijn er meer inschrijvingen in de GBA dan voorheen van mensen die geboren zijn in één van de nieuwe lidstaten. De tijdelijke arbeidsmigratie, waarbij men alleen tijdelijk in Nederland werkt en in het land van herkomst blijft wonen, vertoonde al eerder een sterke stijging.

De migranten uit de Oost-Europese lidstaten die in Nederland wonen (ingeschreven in de GBA), vormen een he-

terogene groep, wat samenhangt met de migratiegeschiedenis. Ongeveer twee op de drie migranten zijn in Polen geboren. Begin 2006 bedroeg het totaal aantal migranten uit de nieuwe lidstaten 44 duizend, van wie 38 duizend in de leeftijd van 15 tot 65 jaar. Een belangrijk deel van de migranten werkt niet als zelfstandige of werknemer. Het aandeel van de vrouwen in deze migrantengroep is hoog en de arbeidsparticipatie is laag, bij zowel mannen als vrouwen. Het aantal werkenden uit deze migrantengroep bedroeg in september 2004 ruim 15 duizend en zal inmiddels, gezien de bevolkingsontwikkeling, zijn opgelopen tot circa 20 duizend. Eén op de zeven migranten werkt via een uitzendbureau, wat meer is dan onder de totale werknemerspopulatie. De meeste werkende migranten hadden gedurende het hele jaar een baan. De migranten zijn vrij sterk gespreid over verschillende economische activiteiten, met het accent op de dienstensector. Van een sterke concentratie in de landbouw is bij deze groep dus geen sprake. Het gemiddelde loon in 2004 van de migranten is 18 procent lager dan dat van de totale werknemerspopulatie.

De tijdelijke arbeidsmigratie uit de Oost-Europese lidstaten is sinds 2000 sterk toegenomen en bestaat vrijwel geheel uit werknemers uit Polen. Deze stijging heeft grotendeels al plaatsgevonden vóór de toetredingsdatum, en is dus geen gevolg van de toetreding. Wat dit betreft is er een verschil met de 'gewone' migratie vanuit de nieuwe lidstaten. De toename van de tijdelijke arbeidsmigratie lijkt vooral verband te houden met ontwikkelingen in specifieke sectoren, zoals de tuinbouw, en met de activiteiten van gespecialiseerde uitzendbureaus die zich op internationale arbeidsbemiddeling toeleggen. Het aantal tijdelijke arbeidsmigranten in 2004 bedroeg naar schatting 70 duizend, wat overeenkomt met ruim 20 duizend voltijd-equivalenten gemiddeld over het jaar.

Literatuur

Brassé, P. en W. van Schelven, 1980, Assimilatie van vooroorlogse immigranten: drie generaties Polen, Slovenen en Italianen in Heerlen. Staatsuitgeverij, Den Haag.

Doesschate, J.W. ten, 1993, Asielbeleid en belangen. Verloren, Hilversum,

Ecorys, 2006, Evaluatie werknemersverkeer MOE-landen. Ecorys, Rotterdam.

Lange, T. de, en C. Pool, 2004, Vreemde handen aan het bed. De werving van Poolse verpleegkundigen in Nederland. Migrantenstudies 20(3), blz. 130–144.

Odé, A.W.M., 1996, Migrant workers in the Dutch labour market today. Thesis Publishers, Amsterdam.

Pool, C., 2003, Hedendaagse migratie van Polen naar Nederland, in: Justitiële Verkenningen 29(4), blz. 63–80.

Sprangers, A., A. Zorlu, J. Hartog en H. Nicolaas, 2004, Immigranten op de arbeidsmarkt, in: CBS, Sociaal-economische trends 2004/2, blz. 27–37.

Technische toelichting

De *paragrafen 2 en 3* van dit artikel zijn gebaseerd op bevolkingsstatistieken en op het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het CBS. Informatie hierover is onder meer te vinden in Statline (zie www.cbs.nl). De informatie uit het SSB in Statline betreft personen die in de GBA zijn opgenomen. Ook de bevolkingsstatistieken zijn gebaseerd op de GBA.

Paragraaf 4, over tijdelijke arbeidsmigranten, is gebaseerd op basisbestanden van het SSB. De gegevens in het SSB over de banen van werknemers zijn afkomstig van de Verzekeringenadministratie (VZA) en de administratie van de Belastingdienst. Per baan zijn een persoonsnummer en diverse baankenmerken vermeld.

Bij werknemers die niet in de GBA voorkomen, is in de gebruikte bestanden vaak een woonland vermeld. De meest voorkomende woonlanden zijn Polen, België en Duitsland. Daarnaast zijn er werknemers die niet in de GBA voorkomen van wie het woonland onbekend is. Deze categorie 'woonland onbekend' omvat in het SSB 2004 30 procent van de banen van werknemers die niet in de GBA voorkomen.

Voor tabel 3 is geschat hoeveel banen van werknemers met een onbekend woonland in het SSB betrekking hebben op werknemers die in een van de Oost-Europese lidstaten wonen. Hierbij zijn *per bedrijfstak* werknemers met een onbekend woonland op dezelfde manier over woonlanden verdeeld als de in het buitenland wonende werknemers van wie het woonland bekend is.

Verloonde dagen of sociale verzekeringsdagen (SV-dagen) zijn alle dagen waarover de werknemer loon heeft ontvangen; inbegrepen zijn ziekte-dagen, vakantie- en verlofdagen en feestdagen waarvoor het loon wordt doorbetaald. Bij een volledige baan die het hele jaar duurt, bedraagt het aantal verloonde dagen ongeveer 261 (vijf dagen per week gedurende iets meer dan 52 weken).

Bruto loon sociale verzekeringen (BLSV) is het loon waarover de premies voor werknemersverzekeringen worden berekend. Dit loon wordt mede bepaald door de arbeidsduur. Wie slechts een deel van het jaar werkt of een deeltijdbaan heeft, verdient minder dan iemand met een volledige baan die gedurende het hele jaar werkt en voor hetzelfde uurloon.